

ОЦЕНКА НА ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ САЩ И КИТАЙ ПРИ ПРЕЗИДЕНТСТВОТО НА ДОНАЛД ТРЪМП

Александър Узунов

Великотърновски университет, България

ASSESSMENT OF THE US – CHINA RELATIONS DURING THE DONALD TRUMP PRESIDENCY

Alexander Uzunov

University of Veliko Turnovo, Bulgaria

Abstract: The article aims to reveal the complex relationship between the two world superpowers. After Donald Trump entered the White House, there was a period of sharp deterioration of US – China relations. There was a radical change in American foreign policy – the strategic adversary changed. The Obama administration had seen Russia as its main foreign policy adversary. The Trump administration reassessed the situation and recognized China as the world's leading power capable of challenging American global power. As a result of this shift, a number of global changes have taken place that will have a lasting impact on international architecture and global security.

Keywords: China – United States relations; Foreign policy; Geopolitics; Presidency of Donald Trump; World order; USA; China; Russia; Covid-19; International security

Увод

През 2016 г. светът беше разтресен от две мащабни събития, които продължават да оказват влияние и днес – БРЕКЗИТ и изборът на Доналд Тръмп за президент на САЩ. Те бяха явен показател за променящия се световен ред. Изминаха 4 години от тогава и краят на мандата е перфектния момент за стратегическа глобална оценка.

Доктрината Тръмп

Още в началото на мандата прави впечатление, че Тръмп уверено се обгражда с екип, който притежава достатъчно опит в бизнеса. Международният анализатор и експерт по проблемите на сигурността – Боян Чуков казва, че е: „...необходимо да се отчете и фактът, че американски президент има корпоративен управленски опит“.¹ При такъв тип политики трудно можем да говорим за наличието на идеология, а по-скоро за чист прагматизъм, ориентиран към ползите. Прагматизмът в САЩ е нещо като национална философия, като френският автор Жан Бодрияр стига до циничното определение за „див прагматизъм на ценностите“. Тръмп е типичен пример за това. Зад него на практика застана голяма част от бизнес елита на страната, като особено силно изразена е подкрепата на индустриалния капитал, който усилено се опитва да вземе реванш срещу глобалния финансов капитал.

„Доктрината Тръмп (тръмпизъм)“ придоби определени политически очерци, които загърбват наследството на Обама, сменят риториката и коренно променят курса на американската външна и вътрешна политика. Това дава отражение върху целия свят, защото политиката на САЩ е органично свързана със събитията по света. Най-могъщите политически импулси, които могат да моделират геополитическата архитектура, идват от Вашингтон. Белият дом е музеят на световната мощ, както го определя Жан Бодрияр. Именно поради тази причина познаването в дълбочина на американската политика е отличен ориентир за редица глобални събития.

За Тръмп е по-лесно управлението в условията на силно конфликтна обстановка, в която да успява да прилага своите планове. Той често води агресивна политика, с която ескалира напрежението до краен предел по всички фронтове. При него конфронтацията се превърна в стандартен метод на дипломатията. Примери за такъв тип политика са: конфликтът със Северна Корея; директните разговори с президента на Тайван и окуражането на неговата независимост; търговската война с Китай и подкрепата на дисидентските движения в Хонконг и др. Също така, като човек от бизнеса, той още с първите си ходове рязко вдигна мизите за преговорите си с Китай, Русия, Иран, Турция и ЕС. „Непрогнозируемостта е част от неговата власт. Той го знае и умеє да го използва“ – пише анализаторът Свилен Спасов във въведението на българското издание на книгата на

¹ Чуков, Боян. „Европейският политически елит бе изграден да обслужва проекта „Хилъри“. Списание „А-SPECTO“. 2017. <http://a-specto.bg/evropejskiyat-politicheski-ELIT-be-izgraden-da-obluzhva-proekta-hilri/>

известния американски журналист Боб Удуърд – „*Страх – Доналд Тръмп в Белия дом*“.

Тръмп наложи на света коренно различна концепция за международните отношения. „*Доналд Тръмп е реакция на неговото управление (б.а. управлението на Барак Обама)*“², твърди политологът Александър Гьорлах. Той направи опит да минимизира разходите за глобалната хегемония на САЩ. Президентството му се доближава политически до това на Ричард Никсън, а икономически до това на Роналд Рейгън. В икономически план се изповядва протекционизъм със завишен риск от търговски войни. Основните икономически цели са: връщане на производството в САЩ, откриване на нови производства, ликвидиране на големите дефицити във външнотърговския баланс, дерегулация в сферата на икономиката и борба с безработицата чрез откриването на нови работни места (през неговия мандат са открити над 3 милиона нови работни места). Голям акцент се поставя върху търговията и международните икономически отношения. В много от случаите външнополитическите действия имат търговски елемент.

Администрацията на Тръмп действа на базата на двустранни споразумения, договори и сделки, които не минават през международни организации и в широки формати. Отминаха дните на редовно планирани многостранни диалози, които администрацията на Тръмп смята за трудоемки и непродуктивни. Билатералният подход засяга пряко международната архитектура. Тръмп и неговите съветници, особено държавният секретар Майк Помпео, показват презрение към мултилатерализма. Дипломатията до голяма степен отстъпва място на едностранните и еднопосочни американски изисквания, често извършвани публично.

Според Саймън Дженкинс от „Гардиън“ „*Инстинктът на Тръмп е от времето на класическия американски изолационизъм*“.³ Той води политика на затваряне от останалия свят в собственото си полукълбо и това си пролича при кризата с „*Covid-19*“. Изолационизмът изразява нежеланието да се изразходват средства за чуждестранна помощ. Част от тази политика е свиването или пълното спиране на средствата за различни международни организации.

² Гьорлах, Александър. „*Не, Тръмп не е бедствие!*“. DW. 07.12.2019 г. <https://p.dw.com/p/3UN2w>

³ Дженкинс, Саймън. „*Речта на Тръмп срещу Иран е вой на умираща империя*“. ТРУД. 12.01.2020 г. https://trud.bg/%D1%80%D0%B5%D1%87%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D1%82%D1%80%D1%8A%D0%BC%D0%BF-%D1%81%D1%80%D0%B5%D1%89%D1%83-%D0%B8%D1%80%D0%B0%D0%BD-%D0%B5-%D0%B2%D0%BE%D0%B9-%D0%BD%D0%B0-%D1%83%D0%BC%D0%B8%D1%80%D0%B0/?fbclid=IwAR3j0b5zNfrFnsjAu9rP-K-E07RHSVf2N_FeP-FVCz2psRD1Zu6rJ4xYcuLc

COVID-19 и влиянието му върху глобалната политика

Тези тенденции се потвърждават и от част от интелектуалната общност. Либерално настроеният Ювал Ноа Харари, който е световноизвестен съвременен израелски учен-историк и писател, коментирайки случая с пандемията от „COVID-19“, твърди, че „В предишните глобални кризи – като финансовата криза през 2008 г. и епидемията от ебола през 2014 г., САЩ поеха ролята на глобален лидер. Сегашната администрация на САЩ обаче се е отказала от лидерската роля. Тя казва ясно и недвусмислено, че се интересува много повече от величието на Америка, отколкото от бъдещето на човечеството. Тази администрация е изоставила дори най-близките си съюзници“.⁴ Подобни мнения изразяват и много други международни наблюдатели. Критикувайки администрацията на Тръмп, Харари правилно отбелязва вакуума, който оставя САЩ в глобален план. Вирусът се превърна и в основната тема на президентските избори в САЩ.

Кризата, породена от коронавируса, предизвика драматично влошаване на европейското обществено възприятие спрямо САЩ. Това показват обширни социологически проучвания, цитирани от „Гардиън“. Повече от 60 % от анкетирания в Германия, Франция, Испания, Дания и Португалия заявяват, че губят доверие в САЩ като световен лидер.⁵ В критичния момент множество държави се обръщат към Китай и Русия за помощ за справяне с вируса, сред които най-засегнатата – Италия, която отчаяно потърси помощ, а също така Испания, Германия, Франция, Сърбия, България и др. Пекин направи предложение на света да се обедини в общи усилия срещу опасния коронавирус, който разкри, че е налице липсата на глобален план за действие в подобни критични ситуации.

Китайският учен д-р Сун Джуанджи твърди, че „Китай се обявява за укрепване на координацията и взаимодействието с държавите партньори, прокарване на мултилатерализма и принципите на световния ред, основаващ се на ясни правила, както и за сътрудничество в рамките на цялата глобална общност за преодоляване на сериозните предизвикателства“.⁶ Китай достави огромно на брой медицинско обо-

⁴ Харари, Ювал. „Светът след коронавируса“. Mediapool.bg 21.03.2020 г. <https://www.mediapool.bg/svetat-sled-koronavirusa-news304974.html>

⁵ News.bg. „Срив в доверието на европейците към САЩ като световен лидер по време на пандемията“. News.bg. 29.06.2020 г. <https://news.bg/int-politics/sriv-v-doverieto-na-evropeysite-kam-sasht-kato-svetoven-lider-po-vreme-na-pandemiyata.html>

⁶ Джуанджи, Сун. „Разпространението на епидемията от коронавирус в Европа и мултилатерализмът“. Списание Геополитика. 01.04.2020 г. <https://geopolitica.eu/aktualno/3149-razprostraneniето-na-epidemiyata-ot-koronavirus-v-evropa-i-multilateralizmat>

рудване на редица страни. Сръбският президент оцени тези действия и заяви: „единственото място, откъдето може да дойде помощ, е Китай“.⁷ Пекин предложи помощ именно когато световната нужда от нея е най-голяма. Китай показва, че може да научи света на немалко неща, свързани с вируса и борбата срещу него, както и че разполага с добри експерти и оборудване. С тези действия в критичната ситуация Китай заяви своя опит и стремеж към заемането на глобална лидерска позиция и запълване на глобалния вакуум.

Русия също се ангажира с подпомагане и предоставяне на необходимата помощ на Италианската република в борбата с коронавирусната инфекция. Москва изпрати три самолета с лекари – вирусолози и епидемиолози, модерно оборудване за диагностика и дезинфекция. Действията на Китай и Русия са жест на добра воля и издигат техния международен престиж, като също така е очевидна субординацията между двете държави. Китай засили влиянието си в Световната здравна организация и други глобални институции. Докато Доналд Тръмп, следвайки своята собствена политика и сериозния си бизнес опит, предложи 1 млрд. долара на немска биофармацевтична компания за „ексклузивни права“ върху евентуална ваксина срещу „COVID-19“, с което си навлече гнева на германското правителство и на европейската общност, която се оказва прекалено пасивна в борбата срещу коварния вирус. „Европейците възприеха факта, че САЩ вече не са непременно приятели за Европа в моменти на нужда“, изтъкват от Европейския съвет за външна политика. В своите „туитове“ Тръмп и Помпео наричат „Covid-19“ „китайски вирус“, като в това наименование те целят да внушат вина в Китай за ситуацията, а това доведе до допълнително изостряне на напрежението между двете страни. Кризата засегна остро и САЩ, а нещата допълнително се усложняват, тъй като Китай продава приблизително 96% от всички антибиотици, използвани в Съединените щати.

Със своите действия евразийските гиганти нанасят щети на чувството за солидарност вътре в евроатлантическата общност и разколебават представата за съюзните отношения. Никакво съвместно решаване на проблеми, взаимопомощ и подкрепа. Европа демонстрира неспособност да оцени навреме огромната опасност от коронавируса и да предприеме съответните мерки. Това нанася удар върху глобалния образ на Европа, като модел на историческо развитие. Примерът ще окаже влияние и след

⁷ Вучич, Александър. „Хвала, брате Си“. Как и защо Сърбия избра да благодари само на Китай“. Свободна Европа. 14.04.2020 г. <https://www.svobodnaevropa.bg/a/30550806.html>

отшумяването на болестта. Проф. Андрей Пантев коментира, че „Това е крахът на идеята за Европейската общност“.⁸ Според доц. Валентин Вацев ще има нов световен ред, но не след война, а след един опасен вирус. Той счита, че времето на илюзиите изтече. Според него Европа навлиза в епохата на възраждането на силните национални държави и възвръщане на понятието и принципа за суверенитет.⁹ Харари счита, че „COVID-19“ допълнително ускорява историческите процеси. В действителност вирусът действа като катализатор. Според руския академик Андрей Фурсов „Коронавирусът изпълнява функцията на световна война“.¹⁰

Китай – основният стратегически противник на САЩ

Самият избор на Тръмп през 2016 г. за президент на САЩ е показател за променящия се световен ред. Тръмп не е случайно явление, а трайна тенденция, като промените в САЩ не следва да се персонализират с личността на президента. Оформената доктрина „Тръмп“ е с реакционен характер и се изгражда без наличието на идеология, а единствено с оглед на американските интереси. Част от доктрината е, че Тръмп покачва напрежението и цели да води преговори и да сключва сделки от позицията на силата. Гигантската промяна, която се осъществява, е смяната на стратегическия противник на САЩ, който при Обама е Русия, а при Тръмп – Китай. Още по време на предизборната си кампания Тръмп яростно критикуваше предишните президентски администрации за прекалено мекото им отношение към Пекин, а около него бързо се формира сериозна група от т. нар. „китайски ястреби“. Тук не може да става дума, че Тръмп е кандидат на Кремъл или подобни абсурдни тези. Това се диктува от чисто стратегическите интереси на САЩ за запазване на „баланси на силите“. Друга важна характеристика е, че за Тръмп от съществена важност е икономиката, а що се отнася до нея, Руската федерация не може да се конкурира със Съединените щати в повечето индустрии, с изключение на суровините. Докато Китай и неговата търговска експанзия е реалният

⁸ Пантев, Андрей. „В селата няма COVID-19, това е градска болест. Така е било и с холерата“. ФАКТИ. 29.03.2020 г. <https://fakti.bg/bulgaria/459813-prof-andrei-pantev-v-selata-nama-covid-19tova-e-gradska-bolest-taka-e-bilo-i-s-holerata>

⁹ Вацев, Валентин. „Ще има нов световен ред, но този път не след война“. БНР. 23.03.2020 г. <https://bnr.bg/post/101245133/vacev-shte-ima-nov-svetoven-red-no-ne-sled-voina>

¹⁰ Фурсов, Андрей. „Коронавирусът изпълнява функцията на световна война“. Поглед. Инфо. 01.05.2020 г. <https://pogled.info/svetoven/andrei-fursoy-koronavirusat-izpalnyava-funktsiyata-na-svetovna-voina.115969>

икономически съперник на Вашингтон. Това даде своето отражение и през 2017 г. администрацията на Доналд Тръмп започна подготовката на търговско-икономическа война срещу Китай, която придоби сериозен размах през 2018 – 2019 г., а това доведе до воденето на агресивна политика на икономическо и политическо съдържане на Китай. Според повечето анализатори конфликтът едва ли ще бъде разрешен в близко бъдеще, макар че от икономическа гледна точка това би било изгодно и за двете страни.

В Китай американският модел за оказване на влияние чрез подкрепа на определени опозиционни вътрешни сили не сработва, защото Пекин твърдо не допуска външна намеса във вътрешните си работи. Лий Куан Ю най-точно отбелязва, че „За разлика от други бързо развиващи се страни, Китай иска да бъде Китай и да бъде приет като такъв, а не като почетен член на Запада“.¹¹ Китай вече е толкова могъщ, че не може да бъде плашен. Показателно е, че китайската икономика се развива с темпове, с които заплашва да надмине американската и то в рамките на десетилетие. Това показва, че за Вашингтон основният стратегически противник е и остава Пекин. Особено нагледно си проличава и в отбранителния бюджет на САЩ, съгласно който разходите за съдържане на Китай надхвърлят значително тези за Русия. Част от действията демонстрират, че страните са в състояние на хибридна война. Това се наблюдава в по-твърдата американска позиция към Китай, която разкрива яснотата, че той е истинският съперник в международните отношения. Подобна теза потвърждава и външнополитическият анализатор Огнян Дъскарев, който точно коментира, че „Китай е най-големият съперник на САЩ“.¹²

Днес повече от всякога Китай със своята икономика, демография, военен и технологичен напредък подкопава американската хегемония. Според някои американски анализатори Китай е противник, който е по-опасен дори и от СССР в периода на разделението Изток – Запад. Американският елит възприема Китай като икономическа и военнополитическа заплаха. Китай от своя страна разширява постоянно геополитическо си влияние чрез различни инициативи, като тази за „Новия път на коприната“ (наричана още „Един пояс, един път“) и влиянието си в различни несистемни организации като ШОС, БРИКС, Азиатската банка за ин-

¹¹ Девекио, Александър. „Греъм Алисън и капанът на Тукидид: САЩ и Китай вървят право към война“. ГЛАСОВЕ. 07.05.2019 г. <http://glasove.com/categories/intervyuta/news/greym-alisyn-i-kananyt-na-tukidid-sasht-i-kitaj-vyrvyat-kym-vojna>

¹² Дъскарев, Огнян. „Тръмп няма да признае загуба, и с право“. ФАКТИ. 03.11.2020 г. https://fakti.bg/mnenia/525856-ognan-daskarev-pred-fakti-tramp-nama-da-priznae-zagubai-s-pravo?fbclid=IwAR1iYj6TnxVTeZnGfvKKJjQV_uV433wZ3adFqpMНjмYIVATLTyBz-MijRPs

фраструктурни инвестиции, Регионалното всеобхватно икономическо споразумение (RCEP) и други. Във въпросните организации се изработват и вземат решения и мерки за ограничаването на мощта и влиянието на САЩ. Китай се включва по-пълноценно в различни международни организации, с които да оспорва американското превъзходство. Въпросните регионални организации се конкурират с американското влияние. Те създават по-плътни и силни дипломатически и икономически връзки между своите членове, което от своя страна ги улеснява в изграждането на военни и политически коалиции. Не е изключено ШОС постепенно да се наложи като противовес на НАТО и да се оформи ново двублоково противопоставяне, което да обедини евразийските страни срещу евроатлантическия алианс. Вече са налице подобни индикации.

Партньорството между Китай и Русия като фактор, ерозиращ еднополюсния свят

Съюз между Русия и Китай е най-опасният развой за САЩ, а Кремъл е нужен, за да се балансира Пекин. Историята показва, че статуквото на международната арена трае, докато една мощна сила или съюз не се опитат да променят глобалния баланс. Днес Москва и Пекин са по-близки от всякога. Западните анализатори изпитват дълбоки съмнения към подобно сближаване, което да преодолее недоверието и съперничеството. Показателно е, че в Генералната асамблея на ООН в периода от 2006 до 2018 г. Китай и Русия гласуват по един и същи начин 86 процента от времето. Важно е да се отбележи, че те имат исторически предпоставки, като Русия е първата страна, сключила споразумение с Китай в исторически план. След множеството санкции от Запада, през 2014 г. Русия има обективна нужда да търси нови търговски партньори в Азия и ги намери в лицето на Китай и Иран. По най-деликатните и сложни въпроси на световната политика те координират действията си. Те провеждат редица съвместни военни учения, които са подготовка на въоръжените сили на двете страни за съвместни действия. Това, от своя страна, е индикация за военнополитически съюз между тях. В потвърждение са и резултатите от Петербургския международен икономически форум (ПМИФ), който е едно от най-мащабните и най-делови мероприятия в Русия и неговият успех расте всяка изминала година. По време на форума се отделя голямо внимание на развитието на проекти с Китай. Си Дзипин и Путин провеждат редовни срещи помежду си, а китайският лидер нарича руския си колега „най-добрият ми приятел и колега“. Между двамата лидери съществува високо ниво на доверие. Засилват се и икономическите, военните, търговските,

енергийните и логистичните отношения между двете държави. Износът на китайска технология за Русия вече надхвърля немския, а Москва се превръща в най-големия доставчик на „черно злато“ за Китай. Двете държави разработват и обща система за противоракетна отбрана. „EU Reporter“ отбелязва плановете на Москва и Пекин да стиковат „руския Евразийски икономически съюз и китайската инициатива „Един пояс, един път“... Москва и Пекин активно работят над създаването на собствен световен ред. Според Кисинджър китайската инициатива „Един пояс, един път“ измества геополитическия център на гравитация от Атлантика към Централна Азия, поставяйки Иран, Индия и Турция в ядрото. Показателно е, че чуждестранната помощ, която Китай предоставя в периода между 2000 – 2014 г. достига 354 милиарда долара, като доближава САЩ, които в същия период отпускат 395 милиарда долара. Основа цел на двата евразийски гиганта е създаването на алтернативен постамерикански световен ред.

Друг израз на това е фактът, че двете страни планират стратегическата инициатива да построят нов канал (Никарагуанският) между Карибско море и Тихия океан, който да отслаби хегемонията на САЩ в Централна Америка и да укрепи позициите на евразийските гиганти в региона. Новият канал трябва да съперничи на Панамския, през който минава голяма част от световното корабоплаване и е строго контролиран от САЩ.

Перспективата за противопоставяне едновременно с Русия и Китай е много опасна за САЩ. Американският политически елит следи с тревога сближаването между двата евразийски гиганта. „Вероятно те ще си сътрудничат още по-тясно, доколкото искат заедно да противодействат на световното лидерство на САЩ“¹³, прогнозира ЦРУ и Националното разузнаване на САЩ.

Класическата англосаксонска политика учи, че в такива моменти е нужно да бъде привлечен единият от опонентите като съюзник, за да унищожат другия или да сблъскат враговете си един с друг. В унисон с тази стратегия, за Вашингтон е важно „да изостави „войната на два фронта“ и да постигне разцепление в руско-китайския стратегически съюз и още по-добре – конфликта между Москва и Пекин“, счита руският политически експерт Александър Нагорний. 103-ма изтъкнати американски външно-политически експерти написват отворено писмо, в което настояват за подобряване на отношенията и сътрудничество между САЩ и Русия по редица жизненоважни въпроси. В писмото се изразява позицията, че е

¹³ СЕГА. „Операция в Тихия океан: Русия и Китай готвят военен съюз?“. СЕГА. 29.07.2019 г. <https://www.segabg.com/node/83211>

нужно да се установяват и укрепват контактите с Русия чрез преговори, които да се провеждат в спокойна и мирна обстановка. *„Възстановяването на нормалните дипломатически контакти следва да се превърне в основния приоритет на Белия дом, чиито действия в тази посока трябва да бъдат подкрепени и от Конгреса.“* Основата на писмото се състои в 6-а препоръка за формиране на американския курс спрямо Русия, който да отговаря на стратегическите глобални реалности. *„Успехът на американската политика спрямо Китай до голяма степен ще зависи от това, дали състоянието на руско-американските отношения ще позволи осъществяването на тристранно сътрудничество по най-важните въпроси. Със сегашната си политика само усилваме готовността на Русия да подкрепя най-малко конструктивните аспекти на китайската политика по отношение на САЩ. Няма да е лесно да обърнем тази тенденция, но целта ни следва да е именно тази.“*¹⁴ В тази препоръка виждаме, че американският външнополитически елит осъзнава, че е нужна Русия, за да бъде балансиран могъщият Китай.

Заклучение

В някои отношения Китай се третира като част от нова Студена война, в която Вашингтон има за цел да изолира и сдържа Поднебесната империя. Проблемът с този подход е, че американските съюзници и партньори отказват да последват Вашингтон по този път. За почти всички от тях Китай е по-голям търговски партньор от Съединените щати и по-бързорастящ. Агресивният американски подход може да доведе до свиване на влиянието на Вашингтон, придружено с увеличаване на китайското в различни точки на света.

САЩ остават най-силната държава и през следващото десетилетие, но няма да имат статута на един единствен световен хегемон и няма да имат възможността да упражняват същия монопол над могъществото. От това следва, че те вече не са монополен център на световната мощ. Америка вече не е онова, което е, но тя ще опита да продължи по инерция своята световна роля. Според журналиста на „Гардиън“ Саймън Джекинс *„дните на САЩ като световен хегемон бавно си отиват“*.¹⁵ В материал,

¹⁴ Писмо на 103-ма американски външнополитически експерти. *„Време е САЩ да преразгледат политиката си по отношение на Русия“*. Списание Геополитика. 07.08.2020 г. <https://geopolitica.eu/aktualno/3220-vreme-e-sasht-da-prerazgledat-politikata-si-po-otnoshenie-na-rusiya>

¹⁵ Джекинс, Саймън. *„Речта на Тръмп срещу Иран е вой на умираща империя“*. ТРУД. 12.01.2020 г. <https://trud.bg/%D1%80%D0%B5%D1%87%D1%82%D0%B0->

публикуван във „*Foreign Affairs*“, също се излага подобна теза, според която „американското глобално лидерство не просто отстъпва, разplita се. И упадъкът не е цикличен, а постоянен“. ¹⁶ Изключително показателно е изказването на немския канцлер Ангела Меркел, че „Светът трябва сериозно да се замисли върху реалност, в която САЩ не са световен лидер, и да преосмисли приоритети си“. ¹⁷ Това не е първото подобно изказване на Меркел, което сочи, че е налице определена тенденция. Според нея Европа сама трябва да помисли за своята сигурност, защото САЩ няма да я защитят „автоматично“, както е по време на Студената война. Френският президент Еманюел Макрон счита, че „ЕС трябва да отстоява автономията пред господството на САЩ...“. Ангажирането с подобни мнения, и то особено от политици от ранга на Меркел и Макрон, подсказва, че пред света предстоят сериозни трансформации. „Всичко тече“ казва философът Хераклит и тази древногръцка идея описва всеки един аспект на международните отношения.

Библиография

Вацев, Валентин. „Ще има нов световен ред, но този път не след война“. БНР. [Vatsev, Valentin. "Shte ima nov svetoven red, no tozi pat ne sled voyna". BNR.] 23.03.2020 г. <<https://bnr.bg/post/101245133/vacev-shte-ima-nov-svetoven-red-no-ne-sled-voyna>>

Вучич, Александър. „Хвала, брате Си“. Как и защо Сърбия избра да благодари само на Китай“. Свободна Европа. [Vuchich, Aleksandar. "Hvala, brate Si". Kak i zashto Sarbiya izbra da blagodari samo na Kitay". Svobodna Evropa.] 14.04.2020 г. <<https://www.svobodnaevropa.bg/a/30550806.html>>

Гьорлах, Александър. „Не, Тръмп не е бедствие!“. DW. [Gyorlah, Aleksandar. "Ne, Tramp ne e bedstvie!". DW.] 07.12.2019 г. <<https://p.dw.com/p/3UN2w>>

% D 0 % B D % D 0 % B 0 - % D 1 % 8 2 % D 1 % 8 0 % D 1 % 8 A % D 0 % B C % D 0 % B F - % D 1 % 8 1 % D 1 % 8 0 % D 0 % B 5 % D 1 % 8 9 % D 1 % 8 3 - % D 0 % B 8 % D 1 % 8 0 % D 0 % B 0 % D 0 % B D - % D 0 % B 5 - % D 0 % B 2 % D 0 % B E % D 0 % B 9 - % D 0 % B D % D 0 % B 0 - % D 1 % 8 3 % D 0 % B - C % D 0 % B 8 % D 1 % 8 0 % D 0 % B 0 / ? fbclid = IwAR3j0b5zNfrFnsjAu9rP-K-E07RHSVf2N_FeP-FVCz2psRD1Zu6rJ4xYcuLc

¹⁶ Alexander Cooley and Daniel H. Nexon "How Hegemony Ends. The Unraveling of American Power". Foreign Affairs. August 2020. https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2020-06-09/how-hegemony-ends?fbclid=IwAR1yZ_dY1TBVs3SgNBfE6mt-5Te14ATDOdtqG6xBSW7TPuwS41Rffjb9IXAo

¹⁷ Меркел, Ангела. „Трябва да мислим за реалност без лидерството на САЩ“. Mediapool.bg. 27.06.2020 г. <https://www.mediapool.bg/merkel-tryabva-da-mislim-za-realnost-bez-liderstvoto-na-sasht-news309140.html>

Девекио, Александър. „Греъм Алисън и капанът на Тукидид: САЩ и Китай вървят право към война“. ГЛАСОВЕ. [Devekiio, Aleksandar. “Gream Alisan i kapanat na Tukidid: SASht i Kitay varvyat pravo kam vojna”. GLASOVE.] 07.05.2019 г. <<http://glasove.com/categories/intervyuta/news/greym-alisyn-i-kapanyt-na-tukidid-sasht-i-kitaj-vyrvyat-kym-vojna>>

Дженкинс, Саймън. „Речта на Тръмп срещу Иран е вой на умираща империя“. ТРУД. [Dzhenkins, Sayman. “Rechta na Tramp sreshtu Iran e voy na umirashta imperiya”. TRUD.] 12.01.2020 г.

<https://trud.bg/%D1%80%D0%B5%D1%87%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B0-%D1%82%D1%80%D1%8A%D0%BC%D0%BF-%D1%81%D1%80%D0%B5%D1%89%D1%83-%D0%B8%D1%80%D0%B0%D0%BD-%D0%B5-%D0%B2%D0%BE%D0%B9-%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BC%D0%B8%D1%80%D0%B0/?fbclid=IwAR3j0b5zNfrFnsjAu9rP-K-E07R-HSVf2N_FePFVCz2psRD1Zu6rJ4xYcuLc>

Джуанджи, Сун. „Разпространението на епидемията от коронавирус в Европа и мултилатерализмът“. Списание Геополитика. [Dzhuandzhi, Sun. “Razprostraneniето na epidemiyata ot koronavirus v Evropa i multilateralizmat”. Spisanie Geopolitika.] 01.04.2020 г. <<https://geopolitica.eu/aktualno/3149-razprostraneniето-na-epidemiyata-ot-koronavirus-v-evropa-i-multilateralizmat>>

Дъскарев, Огнян. „Тръмп няма да признае загуба, и с право“. ФАКТИ. [Daskarev, Ognyan. “Tramp nyama da priznae zaguba, i s pravo”. FAKTI.] 03.11.2020 г. <https://fakti.bg/mnenia/525856-ognan-daskarev-pred-fakti-tramp-nama-da-priznae-zaguba-i-s-pravo?fbclid=IwAR1iYj6TnxVTeZnGfvkKJjQV_uV433wZ3adFqpMHjmYIVATLTyBz-MijRPs>

Меркел, Ангела. „Трябва да мислим за реалност без лидерството на САЩ“. Mediapool.bg. 27.06.2020 г. [Merkel, Angela. “Tryabva da mislim za realnost bez liderstvoto na SASht”. Mediapool.bg.] <<https://www.mediapool.bg/merkel-tryabva-da-mislim-za-realnost-bez-liderstvoto-na-sasht-news309140.html>>

Пантев, Андрей. „В селата няма COVID-19, това е градска болест. Така е било и с холерата“. ФАКТИ. [Pantev, Andrey. “V selata nyama COVID-19, tova e gradska bolest. Taka e bilo i s holerata”. FAKTI.] 29.03.2020 г. <<https://fakti.bg/bulgaria/459813-prof-andrei-pantev-v-selata-nama-covid-19tova-e-gradska-bolest-taka-e-bilo-i-s-holerata->>

СЕГА. „Операция в Тихия океан: Русия и Китай готвят военен съюз?“. СЕГА. [SEGA. “Operatsiya v Tihya okean: Rusiya i Kitay gotvyat voenen sayuz?”. SEGA.] 29.07.2019 г. <<https://www.segabg.com/node/83211>>

Писмо на 103-ма американски външнополитически експерти. „Време е САЩ да преразгледат политиката си по отношение на Русия“. Списание Геополитика. [Pismo na 103-ma amerikanski vashnopoliticheski eksperti. "Vreme e SASht da prerazgledat politikata si po otnoshenie na Rusiya". Spisanie Geopolitika.] 07.08.2020 г. <<https://geopolitica.eu/aktualno/3220-vreme-e-sasht-da-prerazgledat-politikata-si-po-otnoshenie-na-rusiya>>

Фурсов, Андрей. „Коронавирусът изпълнява функцията на световна война“. Поглед.Инфо. [Fursov, Andrey. "Koronavirusat izpalnyava funktsiyata na svetovna voyna". Pogled.Info.] 01.05.2020 г. <<https://pogled.info/svetoven/andrei-fursov-koronavirusat-izpalnyava-funktsiyata-na-svetovna-voyna.115969>>

Харари, Ювал. „Светът след коронавируса“. Mediapool.bg [Harari, Yuval. "Svetat sled koronavirusa". Mediapool.bg] 21.03.2020 г. <<https://www.mediapool.bg/svetat-sled-koronavirusa-news304974.html>>

Чуков, Боян. „Европейският политически елит бе изграден да обслужва проекта „Хилъри“. Списание „А-SPECTO“. 2017 г. [Chukov, Boyan. „Evropeyskiyat politicheski elit be izgraden da obsluzhva proekta „Hilari“. Spisanie "A-SPECTO". 2017 g.] <<http://a-specto.bg/evropeyskiyat-politicheski-elit-be-izgraden-da-obsluzhva-proekta-hilri/>>

News.bg. „Срив в доверието на европейците към САЩ като световен лидер по време на пандемията“ [News. bg. "Sriv v doverieto na evropeytsite kam SASht kato svetoven lider po vreme na pandemiyata"] 29.06.2020 г. <<https://news.bg/int-politics/sriv-v-doverieto-na-evropeytsite-kam-sasht-kato-svetoven-lider-po-vreme-na-pandemiyata.html>>

Alexander Cooley and Daniel H. Nexon "How Hegemony Ends. The Unraveling of American Power". Foreign Affairs. August 2020. <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2020-06-09/how-hegemonyends?fbclid=IwAR1yZ_dY1TBVs3SgNBfE6mt5Te14ATDOdtqG6xBSW7TPuwS-41Rffb9IXAo>